

МАКЕДОНСКО СОНЦЕ

ЕКСКЛУЗИВЕН ФЕЛТОН

МАКЕДОНСКО ВЕКОВНО
ДУХОВНО ОПСТОЈУВАЊЕ

Подготвила: Милева ЛАЗОВА

На најјужната точка од Охридското Езеро, оддалечен на околу триесеттина километри од Охрид, се наоѓа надалеку познатиот манастирски комплекс "Свети Наум Охридски". Овој манастир е изграден на висок стрмен карпест рид над езерото, од каде може да се видат градот Поградец во Албанија и прекрасните околни планини. Источно од манастирот, во негова непосредна близина, широко се разлеаат обилните извори на Црн Дрим. Токму поради таа преубава вегетација Свети Наум ја избрал оваа тивка и благородна дивина за свое живеалиште, место од каде ја развил благородната мисија, која му служела за просветување на човекот.

Насликаниот портрет на јеромонахот Стефан во црквата "Свети Наум Охридски" претставува еден од најубавите портрети насликани од тоа време во Македонија.

Градена со основа триконхос (лосна детелина), Наумовата црква му припаѓа на правецот на средновековната словенска архитектура, која била негувана во периодот на дејноста на словенските просветители Климент и Наум на територијата на Македонија.

ТАИНСТВЕНОСТА НА НАУМОВИОТ МАНАСТИР

Денешната црква, лоцирана во делумно затворен круг на новоизградените манастирски конаци со многубројни хотелски соби, со најсовремен ресторан, трpezарија и помошни згради, претставува еден од најзначајните споменици на културата на средновековното минато на Македонија. Модерниот асфалтиран пат минува низ рибарските населби Пештани и Трпејца, во кои во најново време пулсира современ живот, простор кој модерно се урбанизира, минува покрај луксузно опремените хотели, во близина на црквите "Света Богородица Пештанска" и манастирската црква, украсени со исклучително убав живопис. Денес конаците на манастирот се адаптирани и преуредени во хотел.

ИСТОРИЈАТ

Првобитната (стара) Наумова црква посветена на Светите архангели Михаил и Гаврил, во 900 година ја изградил просветителот Свети Наум Охридски, уче-

ник на Кирил и Методиј, како своја задужбина. Манастирската црква која ја подигнал Наум имала форма на триконхос со нартекс и била многу блиска со онаа на Климент. Гробот на Наум бил изсидан во југоисточниот дел од нартексот, на истото место како и гробот на Климент во Охрид. При обновувањето, во првата фаза, црквата добила форма на впишан крст во правоаголно пространство без купола. При тоа, централниот кораб бил засводен по целата должина. Од првобитната црква е зачуван тибилонот врз чии столбови се врежани глаголски и кирилски букви.

Втората фаза на обновување на црквата се одвивала во 1711 година. Тогаш бил пробиеан централниот свод и била сосидана сегашната купола врз квадратна основа. Нешто подоцна, во аглите на нартексот биле досидани квадратни столбови поврзани со арки, кои ја носат новоизсиданата купола. Во 1779 година со помош на игуменот господин Стефан, јеромонах, од темел било обновено кубето на гробната капела. Врз западната

фасада на трибилонот се наоѓа композицијата "Химната Богородичина" - "Пророците те навестија", која потекнува од првата фаза на обновата на црквата во XVI-XVII век.

Од зачуваниот натпис кој се наоѓа на јужната страна од Наумовата капела се дознава дека за време на игуменот Стефан, на 31 јуни 1800 година е завршено живописувањето на гробната капела од страна на сликарот Трпо од Корча. Живописот им е посветен на животот и на чудата на Свети Наум. Забележливи се композициите "Успението на Свети Наум Охридски", во која се насликани словенските учители Кирил и Методиј и нивните ученици, позната под името "Седмочисленици". Од гробната капела може да се спомнат композициите - "Чудото со мечката", "Лекување на падавичарите", "Прогонувањето на Наум од страна на Богомилите", "Лекување на царската ќерка" и многу други.

Насликаниот портрет на јеромонахот Стефан се издвојува со ликовниот третман во однос на другите светителски фи-

гури, со настојување на физиономскиот опис на личноста, како и со неговото достоинство во улога на ктитор. Тој претставува еден од најубавите портрети насликани во тоа време во Македонија.

Според зачуваниот натпис кој се наоѓа над западниот влез однатре, јеромонахот Стефан, во улога на ктитор, го обновил живописот во црквата. Истата година биле исликани трибилонот и нартексот. Внатрешноста на црквата е украсена со иконостас, поделен во пет хоризонтални појаси, а најгоре завршува со голем крст, со две ламји во темето од крстот и две фланкирани икони. Иконостасот е изработен во плитка резба, со исклучок на фризот, кој е подлабоко режан, со што се обележува првата појава на ажурна резба кај нас. Работата на иконостасот била завршена во 1711 година. Го изработиле групи мајстори-резбари, кои се формирале во втората половина на XVIII век, врз искуствата кои тие ги здобиле на Света Гора.

Престолните, а најверојатно и празничните икони од првата и од втората зо-

на од иконостасот, се насликани од зографот Константин, јеромонах, од Корча во 1711 година. Овие податоци се потврдени и од самиот зограф Константин со неговиот потпис на иконите. Исто така, богато е застапена орнаментиката врз барокно конципираниот мебел на иконите: Богородица Елеуса и Исус Христос.

По своите ликовни квалитети се истакнува престолната икона Свети Климент со ктиторот на црквата Свети Наум, како и иконата Свети Наум, која се наоѓа на неговиот гроб.

ТРИ ЖИТИЈА

Податоците за животот и за работата на Наум Охридски и неговиот манастир на Охридското Езеро, содржани се во три житија. Најстарото, "Наумовото житие" го напишал еден од неговите современици и ученици. Препис на ова житие, кое во XV век го објавиле Иван и Никола Милошеви од околината на Дебар, е најдено 1906 година во "Зографскиот манастир" на Атос. Друго словенско житие за Наум Охридски е зачувано во еден "Зборник" од XVI век. Третото житие е на грчки јазик и го оставил Охридскиот архиепископ Константин Кавасила. Во текот на повоените археолошки испитувања, во 1955 година професорот Димче Коцо открил остатоци од првобитната црква изградена во времето на Наум, со што е расветлена таинственоста на Наумовиот манастир. Првобитната црква е урната за време на Османлиите. Ископувањата овозможиле да се дознаат многу нови податоци за доградувањето на црквата во текот на изминатите векови. Утврдено е дека промените, извршени во минатото, имале таков карактер што сосема се изменил првобитниот изглед на Наумовиот манастир. По археолошките ископувања и направената конзервација повторно се затрупани остатоците од првобитната црква. Над нив е направен нов под, на кој е основата од првобитната црква, означена со црн и со бел мермер. Со археолошките ископувања и проучувања на Наумовиот манастир е утврдено дека на темелите на првата црква, во периодот меѓу XVI и XVII век, е изградена сегашната црква, која е доградувана и проширувана во неколку фази. Така, кон крајот на XVII век, Наумовата црква била обновена со изградба на купола над наосот на храмот. Ако претходно не била изградена купола, тогаш не би можело да се постави ниту иконостас во 1711 година, бидејќи било високо од стариот свод. Во втората половина на XVIII век изградена е купола над припратата на Наумовата црква. Последното значајно обновување е направено кон крајот на XVIII век, односно во

1799 година кога бил изграден гробен параклис на Наумовата црква.

Во црквата не се зачувани фрески од времето на Наум, а ниту археолошките испитувања не потврдиле дека постоело сликарство од почетокот на X век. Во овој поглед судбината на Наумовиот манастир е истоветна со судбината на Климентовиот, во кој, исто така, не е откриен првобитниот живопис на остатоците на најстарата црква. Свкупната видна декорација, со исклучок на некои фрагменти на фрески од XVI и од XVII век, кои се откриени во 1962 година, е изведена од страна на зографот Трпо, во периодот кога игумен на манастирот бил јеромонахот Стефан, што се дознава од ктиторскиот натпис. Фреските во централниот дел на црквата, според ктиторскиот натпис над

влезната врата на внатрешната страна, зографот Трпо ги завршил во 1806 година. Во припратата на црквата не е откриен ктиторски натпис. Меѓутоа, овде живописот по стилските и по иконографските карактеристики претставува целина со другите делови на Наумовата црква. За чудотворната моќ на Наум Охридски постојат бројни верувања, особено за неговата способност да лекува духовно заболени лица. Според "Манастирската книга на Свети Наум" првата "болница" тука била изградена уште во 1662 година. Подоцна, во близина на Наумовиот гроб е подигната посебна просторија во која извесно време ги затворале потешките душевни болни.

(продолжува)